

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala / Taiteen uudet kontekstit

2022

Jouko Myllyoja

Tulevaisuusteatterin taiteelliset lähtökohdat

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kulttuuriala / Taiteen uudet kontekstit

2022 | 43 sivua

Jouko Myllyoja

Tulevaisuusteatterin taiteelliset lähtökohdat

Tulevaisuusteatteri on kolmen teatterintekijän muodostama yhteisö, jossa toteutetaan yhteiskunnallisia aiheita käsitteleviä esityksiä. Opinnäytetyössä tunnistetaan tulevaisuusteatterin taiteellisia lähtökohtia transformatiivisen oppimisen ja postdraamallisen teatterin näkökulmista.

Empiirinen osuus koostuu kahdessa työpajassa hankitusta aineistosta. Ensimmäisessä työpajassa aineistoa luotiin transformatiivisen oppimisen piiristä muodostettua työpajapohjaa käyttäen. Toisessa työpajassa tukeuduttiin postdraamallisen teatterin parista nouseviin näkökulmiin. Työpajojen jälkeen aineistoa on analysoitu kirjallisuuteen nojautuen. Syntyneitä sisältöjä on lisäksi peilattu valmisteilla olevan – työelämän murroksista kertovan – näytelmän havaintoihin.

Opinnäytetyö esittää tuloksenaan taiteellisia lähtökohtia, joita voi kuvata tulevaisuusteatterin toimintaa ohjaavina periaatteina ja peilipintoina jatkossa. Taiteelliset lähtökohdat koskevat tekstiä, dramaturgiaa, yleisösuhdetta, estetiikkaa, maailmakuvaa ja kontekstisuhdetta. Lopuksi tutkielma esittää pohdintoja taiteen merkityksistä ja mahdollisuuksista yhteiskunnallisessa kehityksessä. Havainnot koskevat muun muassa taiteen tiedollisuutta, kriittisyyttä ja merkityksellisyyttä luovaa ulottuvuutta.

Asiasanat:

Dokumenttiteatteri, Nykyteatteri, Postdraamallinen teatteri, Transformatiivinen oppiminen, Tulevaisuudentutkimus

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Contemporary Contexts of Arts

2022 | 43 pages

Jouko Myllyoja

Artistic premises of the futures theatre

This thesis identifies artistic premises of the Futures Theatre -concept established by three theatre makers. Artistic premises are constructed by utilizing transformative learning and postdramatic theatre as theoretical frames.

Empirical part of the study builds on two workshops, where data was gathered among the Futures Theatre work group. During the research process this data was developed and crystallized into forms of artistic premises – verbal expressions – that concerns text, dramaturgy, spectatorship, aesthetics, worldview, and contextual relationship of the Futures Theatre. Artistic premises are reflected with contents that arise from ongoing process concerning the societal play describing “Disruptions of a work life”.

As a result, the thesis presents artistic premises that are meant to work as guiding principles and reflection base for forthcoming projects of the Futures Theatre. In conclusions, the thesis discusses meanings and possibilities of arts within a societal frame. These broadening observations concern for example cognitive and critical nature of arts.

Keywords:

Documentary theatre, Futures research, Postdramatic theatre, Transformative learning

Sisältö

1 Johdanto	6
1.1 Taiteellisia lähtökohtia kirkastamassa	6
1.2 Tutkimuksen viitekehys ja aineisto	7
1.3 Tutkimuskysymykset	10
2 Transformatiivinen oppiminen	11
2.1 Ekososiaalinen sivistys	11
2.2 Vastuu tulevaisuudesta	12
2.3 Taideperustaisuus	13
2.4 Yhteenvedoa ajatuksellisten aihoiden muodossa	14
3 Postdraamallinen teatteri	18
3.1 Muutoksia orientaatioissa	18
3.2 Teksti ja dramaturgia	19
3.3 Yleisösuhte	20
3.4 Yhteenvedoa ajatuksellisten aihoiden muodossa	21
4 Tulevaisuusteatterin taiteelliset lähtökohdat	24
4.1 Teksti	24
4.2 Dramaturgia	25
4.3 Yleisösuhte	27
4.4 Estetiikka	27
4.5 Maailmankuva	28
4.6 Kontekstisuhte	30
5 Taiteellisen työskentelyn yhteiskunnallisia ulottuvuuksia	32
5.1 Taiteen yhteiskunnallisuuksista	32
5.2 Tutkimusprosessin tuottamia havaintoja	33
Lähteet	36

Liitteet

Liite 1. Työpajapohja ja työpajassa tuotettu aineisto (1. työpaja).

Liite 2. Työpajapohja ja työpajassa tuotettu aineisto (2. työpaja).

Liite 3. Suostumus tieteelliseen tutkimukseen.

Liite 4. Tutkimusta koskeva tiedote.

Liite 5. Synopsis ja kohtausluettelo.

Kuvat

Kuva 1. Ohjaaja näyttämöllä tulevaisuusteatterin esityksessä. 26

Kuva 2. Systemin säännöt ja yrittäjä tulevaisuusteatterin esityksessä. 29

Kuviot

Kuvio 1. Tutkimushankkeen viitekehys. 8

Taulukot

Taulukko 1. Toisessa luvussa käsiteltyjen sisältöjen pohjalta tunnistettuja aihioita. 16

Taulukko 2. Kolmannessa luvussa käsiteltyjen sisältöjen pohjalta tunnistettuja aihioita. 23

1 Johdanto

1.1 Taiteellisia lähtökohtia kirkastamassa

Olen mukana tulevaisuusteatteriksi nimetyssä kollektiivissa, jossa toimii kolme teatterintekijää: Jouko Myllyoja, Jouni Nurminen ja Sanna-Kaisa Patrikainen. Tulevaisuusteatteri on yhteisö, jossa toteutetaan yhteiskunnallisia aiheita tutkivia esityksiä. Tavoitteena on tuoda julkiseen keskusteluun taideperustaisen työskentelyn synnyttämiä näkemyksiä maailman muutoksista ja luoda peilipintaa yhteiskunnalliselle keskustelulle.

Tulevaisuusteatterin ensimmäisenä produktio oli vuonna 2019 toteutettu esitys, joka käsitteli elämää tulevaisuuden kaupungissa. Näytelmä rakennettiin osana Ketterä kaupunki -hanketta (Suomen Akatemia 2021), jossa asiantuntijoiden muodostamat skenaariot toimivat lähtökohtana ja virikkeenä esitykselle. Tuolloin näytelmä syntyi ilman, että taiteellisia lähtökohtia olisi hahmotettu tai tiedostettu eksplisiittisesti. Opinnäytetyö on antanut mahdollisuuden tunnistaa taiteellisia lähtökohtia systemaattisemmin ja syvällisemmin, miltä osin tutkimusprosessi palvelee tulevaisuusteatterin nykyisen ja tulevien näytelmien toteuttamista. Tällä hetkellä työryhmässä on valmisteilla työelämän murroksista kertova näytelmä.

Taiteellisia lähtökohtia rakennetaan tässä opinnäytteessä transformatiivisen oppimisen ja postdraamallisen teatterin näkökulmista. Transformatiivisen oppimisen valintaa puoltaa se, että sen piirissä käsitellään sekä taiteelliseen ajatteluun että tulevaisuusorientaation liittyviä sisältöjä. Postdraamallisen teatterin erityinen merkitys liittyy sen käytäntöorientoituneeseen luonteeseen, miltä osin postdraamallisuus luo konkreettisia näkemyksiä taiteellisten lähtökohtien rakentamisen tueksi.

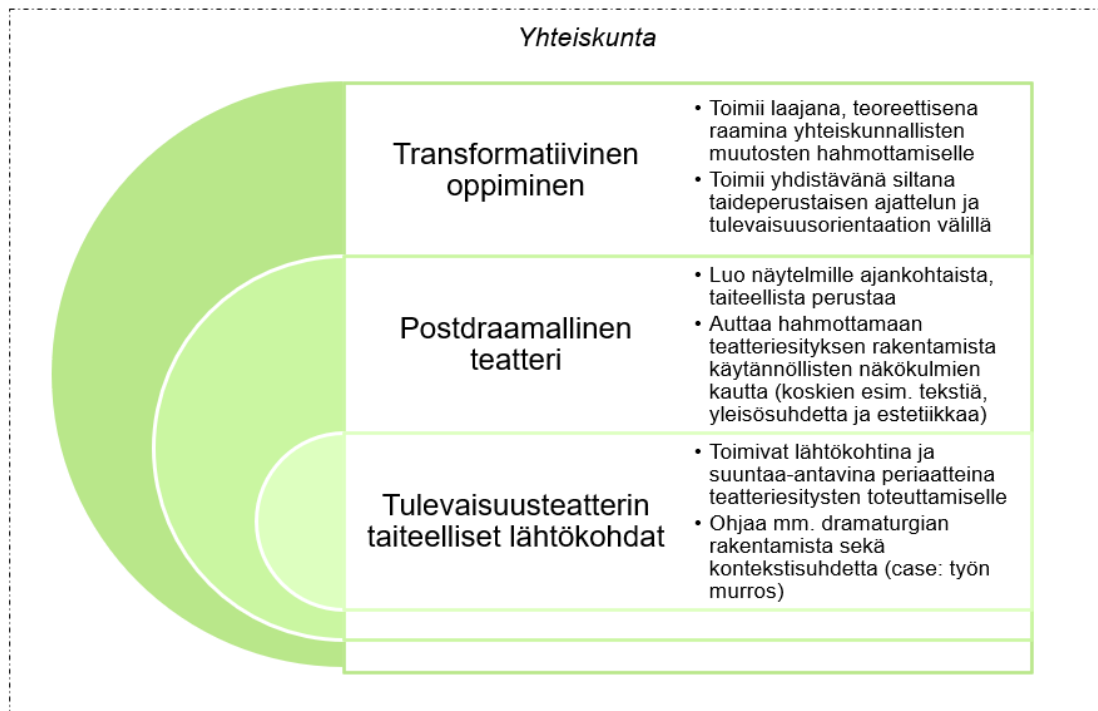
Postdraamallisen teatterin ja transformatiivisen oppimisen tuottamia sisältöjä reflektoidaan lopuksi yhteiskunnallisessa perspektiivissä. Tavoitteena on tältä osin se, että opinnäytetyö kykenisi luomaan näkymiä taiteellisen työn merkityksistä ja mahdollisuuksista yhteiskunnallisen kehityksen tukena.

1.2 Tutkimuksen viitekehys ja aineisto

Olen rakentanut tutkimuksen viitekehysten yhdistämällä siinä kaksi teoreettista lähestymistapaa: transformatiivisen oppimisen ja postdraamallisen teatterin (ks. kuvio 1). Lisäksi olen asettanut yhteiskunnan laajaksi, molempia teoreettisia tulkokulmia yhdistäväksi ulkokehäksi. Yhteiskunnallisella kontekstualisoinnilla olen pyrkinyt yhtäältä rakentamaan yhteyksiä postdraamallinen teatterin ja transformatiivisen oppimisen välille mutta myös tarkastelemaan opinnäytteen havaintoja tästä laajemmasta näkökulmasta.

Transformatiivinen oppiminen muodostaa tulevaisuusteatterin taiteellisille tavoitteille yhteiskunnallista kiinnittymistä vahvistavan kehyksen. Keskeinen syy lähestymistavan valinnalle liittyy siihen, että transformatiivinen oppiminen käsittelee sekä taiteellisia lähestymistapoja että tulevaisuusnäkökulmia. Transformatiivisen oppimisen piirissä tunnustetaan muun muassa taideperusteisen oppimisen mahdollisuus yhdistää rationaalisia, kehollisia ja intuitiivisia lähestymistapoja (Laininen 2018, 34). Tämän voi ymmärtää taiteen kykynä toimia kielenä tai tietämisen muotona. Transformatiivisen oppimisen tulevaisuusorientaatioon sisältyy puolestaan tavoite systemisen ymmärtämisen kehittämiseksi ja kestävästä kehitystä edistävien yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamiseksi (Siirilä et al. 2018, 44).

Nykyteatteri ja siihen liitettävä postdraamallinen ajattelu rakentaa toisen pääasiallisen kehyksen taiteellisille lähtökohdille. Postdraamallinen teatteri on transformatiivista oppimista pragmaattisempi lähestymistapa ja lähempänä teatteritoiminnan käytännönläheistä ja taiteellista ulottuvuutta. Postdraamallisessa teatterissa ajatellaan luotavan hetkellistä todellisuutta muun muassa sirpaleisen kerroksen ja monien rinnakkaisten, joskus päällekkäisten, tilanteiden ja toimintojen kautta (ks. esim. Lehmann 2006, 87–88).



Kuvio 1. Tutkimushankkeen viitekehys.

Tutkimusaineisto koostuu tutkimuskirjallisuudesta ja empiirisestä työpajadokumentoinnista. Transformatiivista oppimista ja postdraamallista teatteria koskeva kirjallinen aineisto käsittää julkisia artikkeleita ja tutkimusraportteja. Opinnäytteen empiirinen osuus koostuu työpaja-aineistosta. Työpajoja järjestettiin kaksi, ja niihin osallistui kolmen hengen työryhmämme. Ensimmäisessä työpajassa käytettiin pohjana transformatiivisen oppimisen piiristä muotoiltua työpajapohjaa (liite 1). Jälkimmäisen työpajan rungon muotoilin postdraamallisen teatterin piiristä nousevia ajatuksia käyttäen (liite 2). Työpajassa tuotettiin sisältöjä tarralapuille ja käytiin keskustelua. Tarralappujen sisällöt on kaikkineen kirjoitettu puhtaaksi (ks. liitteet 1 ja 2). Työpajoissa käydyt keskustelut nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Nauhoitteiden yhteispituus on 5 tuntia 24 minuuttia. Olen kuunnellut nauhoitteet kokonaisuudessaan ja litteroinut ne soveltuvin osin. Työpajoissa otettiin myös joitakin valokuvia ja videoita. Niitä ei ole käytetty opinnäytteen varsinaisena aineistona, mutta niillä on ollut merkitystä muistin ja ajattelun tukena.

Olen tutustunut tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2019) ohjeistukseen ja noudattanut niitä tutkimustani koskevin osin. Keskeisemmät eettiset kysymykset koskevat aineiston hankintaa ja käsittelyä. Aineiston käsittelystä ja käytöstä on sovittu kirjallisesti ensimmäisen työpajan yhteydessä (ks. liite 3). Tutkimuksen taustoja on lisäksi avattu työpajoihin osallistujille myös sitä varten laaditun tiedotteen muodossa (ks. liite 4). Tutkielmassa ei yksilöidä osa-aineistoja niin, että niitä olisi liitettävissä tiettyyn työryhmän jäseneseen.

Arvioitaessa tutkimuksen validiteettia on tärkeää tunnistaa oman asemani hybridi luonne, sillä olen toiminut opinnäytteessä niin tutkijana, työpajojen fasilitaattorina kuin työryhmän jäsenenä. Tältä osin on keskeistä tarkastella tutkimusprosessia: havainnoida, tunnistaa ja reflektoida erilaisia tekijöitä ja rajoitteita, jotka liittyvät tiedon rakentumiseen koko sen toteutumisen ajalta (Guillemin & Gillam 2004, 275). Toimijuuteni hybridi luonne on väistämättä vaikuttanut tutkimussisältöjen muotoutumiseen. Työpajoissa en ole luultavastikaan voinut toimia täysin tasa-arvoisena työryhmän jäsenenä, sillä esimerkiksi työpajapohjia muotoillessani olen joutunut etukäteen syventymään erilaisiin sisällöllisiin osa-alueisiin, jotka ovat toimineet impulsseina työpajatoiminnalle. Tältä osin minulla on ollut alttius vaikuttaa työpajasisältöjen kehkeytymiseen itseäni puhuttavia näkökulmia painottaen. Fasilitaattorin roolista katsoen tämän voi tosin nähdä niinkin, että olen kyennyt tukemaan työpajatyöskentelyn ohjautumista tutkimuksen kannalta merkityksellisiin suuntiin. Jalostettaessa tietosisältöjä työpajojen jälkeen ovat subjektiiviset mielipiteeni ja muut tiedostamattomatkin intentiot saattaneet niin ikään vaikuttaa syntyneiden taiteellisten lähtökohtien painotuksiin.

Olen pyrkinyt vastaamaan haasteisiin avaamalla työpajasisällöt teatterinryhmämme yhteiselle kommentoinnille ja keskustelulle työpajojen jälkeen. Konkreettisesti tämä tapahtui siten, että prosessoituani työpajasisällöt alustavien taiteellisten lähtökohtien muotoon jaoin ne työryhmämme verkkoalustalla ja annoin mahdollisuuden esittää niihin kommentteja. Kommenttien perusteella viimeistelin taiteelliset lähtökohdat luvussa neljä esitellyyn muotoon. Olen myös jakanut opinnäytetyöni kokonaisuudessaan työryhmäläisten kommentoinnille ennen sen julkaisemista. Lisäksi olen aktiivisesti pyrkinyt pitämään tutkijan hatun päässäni

koko prosessin ajan, miltä osin kirjalliseen aineistoon syventyminen ja tutkijan työkokemukseni ovat edesauttaneet kykyä tuottaa juurtunutta, laadullista ymmärrystä ja tutkimustuloksia kiinnostuksen kohteena olevista aihealueista.

1.3 Tutkimuskysymykset

Kehittämishankkeeni tukee tulevaisuusteatterin näytelmien valmistamisen prosessia taiteellisten lähtökohtien hahmottamisen ja kirkastamisen muodossa. Tutkielmassa esiin tuomani löydökset ja pohdinnat toimivat tulevaisuusteatterin taiteellista prosessia ohjaavina ajatuksellisina näkökulmina, sisältöaihioina ja periaatteina jatkossa. Kehittämishankkeen tutkimuskysymykset tiivistän seuraavasti:

- 1) Mitkä ovat tulevaisuusteatterin taiteelliset lähtökohdat ja miten ne voivat näyttäytyä osana tulevaisuusteatterin toimintaa?
- 2) Millaista jäsenystä ja ymmärrystä postdraamallisuus ja transformatiivinen oppiminen voivat luoda yhteiskunnalliseen kehitykseen?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan opinnäytteen neljännessä luvussa. Taiteelliset lähtökohdat esitetään tiiviinä periaatteellisina ilmaisuina, minkä ohella niiden käytännöllisiä ulottuvuuksia kirjoitetaan auki ja suhteutetaan valintoihin, joita on tehty erityisesti työelämän murroksesta kertovan näytelmässä toteutuksessa. Tarkoituksena on, että tunnistetut lähtökohdat toimisivat suhteellisen pysyväluonteista taiteellista pohjaa luovina linjauksina tulevaisuusteatterille. Johtopäätöksissä tutkielma laajentaa näkökulmaansa yhteiskunnalliselle tasolle, miltä osin tutkielma esittää pohdintoja taiteen asemasta yhteiskunnallisessa kontekstissa. Peilipintana käytetään tässä tutkielmassa käytettyjä näkökulmia – transformatiivista oppimista ja postdraamallista teatteria – sekä niiden pohjalta tulevaisuusteatterille luotuja taiteellisia lähtökohtia.

2 Transformatiivinen oppiminen

Transformatiivisen oppiminen teoreettiselta taustalta on tunnistettavissa Mezirovin (1978, 104–106) ajatuksia, joissa muutos pohjautuu kykyyn tarkastella itseään ja omaa toimintaansa sekä kykyyn tarkastella asioita toisten perspektiiveistä. Tarkastellessaan ja tunnistaessaan omia ajatusmallejaan ja perusoletuksia yksilö luo pohjaa oppimiselle ja toisin käyttäytymiselle tulevaisuudessa (Raskin 2008, 469). Toisin käyttäytymisen odotus liittyy tarpeeseen vastata maailman epävarmuuteen, kompleksisuuteen ja kestävyysaasteisiin tavoilla, joissa kiinnostuksen kohteena on ihmisen perusluontoinen havaintokyky, ajattelu ja toiminta (ks. Sterling 2010, 19).

Transformatiivinen oppiminen sopii hyvin tätä tutkielmaa raamittavaksi lähestyttäväksi, sillä sen piirissä käsitellyt sisällöt ulottuvat sekä taiteeseen että tulevaisuuden tutkimukseen. Laininen (2018, 34) katsoo, että taideperustainen tekeminen voi tukea transformatiivista oppimista yhdistelemällä rationaalisia, keuhollisia ja intuitiivisia aktiviteetteja. Tulevaisuudentutkimukseen kanssa samansuuntaisin sisältöjä transformatiivinen oppiminen sisältää puolestaan esimerkiksi siinä, että se pyrkii luomaan systeemistä ymmärrystä sekä aikaansaamaan yhteiskunnallisia muutoksia (ks. Siirilä et al. 2018, 44).

2.1 Ekososiaalinen sivistys

Ekososiaalisen sivistyksen taustalla on havaittavissa huoli ekososiaalisista ongelmista. Ongelmien katsotaan aiheutuvan pitkälti ihmisten haitallisesta toiminnasta, joka liittyy individualismiin sekä vaurauden ja talouskasvun tavoittelun pohjalle rakentuvaan kulutuskulttuuriin. Ekososiaalisesti sivistyneen henkilön voi määritellä siten, että hän tiedostaa globaalin vastuunsa – hän tietää esimerkiksi sen, missä ja miten hänen ostamansa tuote on valmistettu. (Manninen & Nokelainen 2021, 143–144.) Ekososiaalisesti ajatteleva ihminen kykenee linkittämään omat valintansa laajempiin kokonaisuuksiin ja vaikutusten ketjuihin.

Laininen (2018, 16–19) tuo esille ekososiaaliseen sivistykseen liittyvää arvopohjaa. Hän katsoo arvopohjan koostuvan erityisesti systeemisestä maailmansuhteesta, vastuullisuudesta, kohtuullisuudesta, ihmisten ja eliökunnan välisyydestä sekä tulevaisuusorientaatiosta. Sivistymisen voi nähdä transformatiivisena oppimisprosessina, jossa määritellään uudelleen arvoja ja maailmasuhdetta. Laajasti ottaen prosessissa kyseenalaistetaan jatkuvan kasvun ihanne. Pyrkimyksenä on työn, tulojen ja hyvinvoinnin oikeudenmukaisempi jakautuminen kehittyneiden ja köyhempien maiden välillä. (Laininen 2018, 16–19.)

Salosen & Bardyn (2015, 5) mukaan ekososiaalista sivistystä voi hahmottaa sivistystä yleisesti koskevien määrittelyjen kautta. He katsovat, että sivistys edellyttää kykyä asettua toisten asemaan ja tarkastella asioita erilaisista perspektiiveistä. Tiedollisuus liittyy heidän mukaansa niin ikään kiinteäksi osa sivistystä, ja on myös tärkeää kyetä luomaan yhteyksiä erilaisten tiedollisten elementtien välille. Tätä kautta todellisuutta koskevista käsityksistä syntyy kokonaisvaltaisia, moniulotteisia ja -tasoisia.

2.2 Vastuu tulevaisuudesta

Salonen & Bardy (2015, 4–8) liittävät sivistyskäsityksen ja tulevaisuusajattelun toisiinsa. Heidän esittämänsä sivistyskäsityksen mukaan sivistys voi näyttäytyä kestävästä elämäntapana, yhteiskuntana ja kulttuurina. Tämä puolestaan johtaa materian ja energian tarpeen vähentymiseen yhteiskunnassa. Talouskasvua koskevien puheenvuorojen sijaan Salonen & Bardy puhuvat (emts.) inhimillisen kasvun tarpeesta ja elämän laadullisesta parantamisesta sellaisissa maissa, joissa perustarpeet on yleisesti ottaen jo tyydytetty.

Mannisen & Nokelaisen (2021, 144) mukaan tietoisuus omista valinnoista ja niihin liittyvistä tulevaisuuteen ulottuvista vastuista on sivistystä. Tulevaisuutta voi ja tulee ajatella erityisesti tulevien sukupolvien näkökulmasta, sillä myös heille on turvattava mahdollisuudet hyvään elämään. Laajemmin ottaen voidaan Mannisen ja Nokelaisen (emts.) mukaan puhua vastuullisesta maailmasuhteesta, joka konkretisoituu muun muassa luonnonvarojen kestävästä käytöstä, kierrätyksen

ja paikallistalouden tukemisen muodoissa. Vastuullisen maailmasuhteen syntyminen pohjautuu ajattelu- ja toimintatapoja koskevaan oppimiseen, minkä ohella tarvitaan erityisesti "...tiedostavaa muutosta sekä toiminnallista ja yhteisöllistä vastuuta tuottavaa koulutusta ja oppimista" (Manninen & Nokelainen 2021, 145).

Sterlingin (2010, 30) mukaan vahva tulevaisuusorientaatio opettamisessa ja oppimisessa tukee niin yksilöllistä kuin yhteiskunnallista kehitystä. Transformatiivinen oppiminen tarjoaa tähän otollista, integroivaa maaperää. Lähestymistavan erityisluonnetta voi kuvata syvätasoisena prosessina, jonka keskiössä on oma-kohtainen reflektio ja kriittinen ajattelu. Kun tarkastellaan esimerkiksi jotakin ulkoista ilmiötä, toimivat omat ajatusmallit, arvot ja toiminta yhtenä peilipintana havainnoille maailmasta. Transformatiivisen oppimisen myötävaikutuksella havainnot ulkoisen maailman muutoksista nivoutuvat yhteen henkilökohtaisten muutosprosessien kanssa. Ideaalisti transformatiivinen oppiminen synnyttää tiedostavaa, toivottaviin tulevaisuuksiin tähtäävää toimintaa, joka on erilaisia näkökulmia huomioivaa ja kestäväää.

2.3 Taideperustaisuus

Taiteen mahdollisuudet transformatiivista oppimista edistävänä lähestymistapana liittyvät sen kykyyn luoda erilaisia vaihtoehtoisia tulkintoja todellisuudesta (Foster, Salonen & Keto 2019, 137), mikä on ymmärrettävissä niin, että taide voi auttaa näkemään uudenlaisia ja erilaisia polkuja tulevaisuuteen. Taide voi synnyttää myönteisiä, omaa elämää koskevia havahtumisia (Foster, Salonen & Keto 2019, 138), minkä kautta se voi puolestaan vahvistaa itsetietoisuutta, kykyä toimia epävarmuuksien kanssa sekä uskoa paremman tulevaisuuden rakentamiseksi (ks. Lehtonen, Salonen & Cantell 2019, 358–359).

Taiteen kohdalla voidaan puhua "toisenlaisen tietämisen" tavasta, jossa tietämistä ei ole ainoastaan objektiivisena ja rationaalisena pidetty tieto, vaan erityisesti tunteet, kehollinen tietäminen ja intuitiivinen toiminta toimivat maailman jäsentämisen tapoina (Lehtonen, Salonen & Cantell 2019, 349–358; Taylor 2008,

11). Taide voi laajentaa käsityksiämme ilmiöistä tai asioista yhdistellessämme taideperustaisen prosessin tuottamia ymmärryksiä rationaalisempien tietosisäلتöjen kanssa. Rationaalista prosessia voidaan esimerkiksi tukea mielikuvittelun avulla, tai toisaalta jokin tieteellinen konstruktio voi toimia lähtökohtana taiteelliselle prosessille (Lehtonen, Salonen & Cantell 2019, 358). Taiteen kautta tutkiminen tukee kokonaisvaltaisen ymmärryksen ja tietokäsityksen syntyä.

Taiteen ja transformatiivisen oppimisen välisiä yhteyksiä voi havainnollista taideperustaisten oppimistilanteiden kautta. Laininen (2018, 26) painottaa kokonaisvaltaisen oppimisen merkitystä, joka ylittää rationaalisen reflektion ja dialogin tason. Lainisen (emts.) mukaan rationaalisen oppimisen taso voidaan ylittää esimerkiksi taideperustaisen oppimisen avulla – tuoden tunteet, intuitio, kehollisuus ja suhde muihin oppijoihin osaksi oppimistilanteita. Wayman (2009, 95) katsoo työskentelytavan edellyttävän sitä, että kykenemme löytämään uudenlaisia tapoja fasilitoida oppimista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että osallistujia pyydetään nimeämään ja kontekstualisoimaan tulevaisuutta koskevia omia huoliaan ja ideoitaan sekä sijoittamaan itsensä muutoksen tekijöiksi. Taideperustainen työskentely on tietotavoitteellista orientaatiota henkilökohtaisempaa, jolloin se voi olla hyvin vapauttavaa ja voimauttavaa. (Wayman 2009, 95.) Työskentely pohjautuu luottamukselliseen ilmapiiriin, haluan tutkia ja ymmärtää toisten näkökulmia sekä motivaatioon vaikuttaa ja osallistua maailman kehittämiseen yksin ja yhdessä.

2.4 Yhteenvetoa ajatuksellisten aihoiden muodossa

Seuraavassa tiivistetään luvun antia tulevaisuusteatterin taiteellisten lähtökoh-tien rakentamista varten. Tämä tapahtuu esittelemällä ajatuksellisia aihioita ja näkökulmia (ks. Taulukko 1), jotka nousevat tässä luvussa käsitellyistä sisäl-löistä. Samalla toteutetaan myös aihioihin perustuvaa yhteiskunnallista reflekti-oita, miltä osin käsittelytapa palvelee johtopäätöksissä esitettävää yhteiskunnal-lista pohdintaa. Tunnistetut keskeiset aihiot ja näkökulmat ovat: tiedostava itse, moninäkökulmaisuus, systeeminen ymmärrys, taiteen kautta luotu ymmärrys maailmasta, sekä hyvän elämän tavoittelu ja tulevaisuusvastuu.

Tiedostava itse on ymmärrettävissä yhteiskuntatietoisena ja -vastuullisena toimintana. Sen voi jäsentää myös ajattelutapana, jonka pohjana on itsen ja ympäristön kanssa alati käytävä dialogi. Tulevaisuusteatterin taiteellisissa lähtökohdissa tiedostava itse voi näkyä erilaisissa sisällöllisissä ja rakenteellisissa valinnoissa, joiden avulla altistetaan katsojia miettimään omia arvoja ja ajattelumalleja. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen ajatus tiedostavuudesta liittyy erityisesti ekososiaalisen sivistyksen ja vastuullisen toiminnan edellytysten vahvistamiseen.

Tulevaisuusteatterin kontekstissa moninäkökulmaisuus viittaa tarpeeseen ajatella asioita erilaisista näkökulmista ja suhtautumiseen, jossa erilaisia mielipiteitä pidetään yhtä arvokkaina. Yhteiskunnallisessa perspektiivissä tämänkaltaisen ajattelun edistäminen on omiaan edistämään rakentavan keskustelukulttuurin syntyä, miltä osin ajattelutapa palvelee hyväksyvän, tasa-arvoisen ja demokraattisesti toimivan yhteiskunnan kehittämistä.

Systeemisellä ymmärryksellä tarkoitetaan tässä kokonaiskuvaa, joka syntyy, kun asioiden keskinäisriippuvuussuhteita tehdään näkyviksi. Tulevaisuusteatterin taiteellisissa lähtökohdissa systeemisyys voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että jotakin ajattelumallia tutkitaan useissa olosuhteissa ja toiminnan raameissa. Yhteiskunnallisessa mielessä systeemisyyttä voi ajatella pyrkimyksenä edistää ajattelutapaa, jossa asioita ei nähdä yksiulotteisina, vaan niitä hahmotetaan eritasoisissa ja -laajuisissa kehyksissä.

Taiteen kautta luotu ymmärrys maailmasta on transformatiivisen oppimisen kontekstissa kuvattavissa tapana tutkia todellisuutta rationaalisuuden taso ylittäen tai sitä täydentäen. Tulevaisuusteatterissa fyysiset tutkielmat edustavat yhtä mahdollista tapaa hahmottaa asioita. Yhteiskunnallisessa mielessä taide jäsenetään kielenä, ymmärryksenä ja toimintana rationaalisen sekä objektiivisena pidetyn tiedon rinnalla.

Jokaisella on oikeus tavoitella hyvää elämää. Hyvä elämä on jokaiselle erilainen. Hyvän elämän tavoitteluun liittyy itseä, toisia ja ympäristöä koskevia, tulevaisuuteen ulottuvia vastuita. Tulevaisuusteatterissa voidaan luoda narratiiveja,

joissa yksilöt pyrkivät saavuttamaan tavoitteitaan ja unelmiaan. Pyrkimysten rinnalla tuodaan esiin hyvän elämän tavoitteluun liittyviä vastuullisuuskeskymyksiä. Yhteiskunnallisesti tulevaisuusvastuun voi nähdä ajattelu- ja toimintamallina, joka rakentuu kestäväydelle ja globaalille perspektiiville.

Taulukko 1. Toisessa luvussa käsiteltyjen sisältöjen pohjalta tunnistettuja aiheita.

Aihio / Näkökulma	Mahdollinen anti tulevaisuusteatterin taiteellisiin lähtökohtiin (sisältöjä lukuun 4)	Yhteiskunnallinen reflektio (sisältöjä erityisesti lukuun 5, myös lukuun 4)
Tiedostava itse	Luodaan rakenteita ja estetiikkaa, jotka altistavat miettimään omia arvoja ja ajattelumalleja.	Tiedostava toiminta luo edellytyksiä lisääntyvälle yhteis- ja yhteiskuntavastuulle.
Moninäkökulmaisuus	Tuodaan asioita esille moninäkökulmaisesti ilman esitystasoisia väittämiä oikeasta tai väärästä.	Kyky ajatella asioita toisten näkökulmista lisää empatiaa sekä edistää tasa-arvoa ja demokratiaa.
Systeeminen ymmärrys	Luodaan kuvaa asioiden keskinäisriippuvuudesta.	Yksittäiset asiat osataan nähdä osana laajoja kokonaisuuksia – kontekstuaalisuuden merkitys vahvistuu.
Taiteen kautta luotu ymmärrys maailmasta	Korostaa muun muassa ruumiillisia, intuitiivisia ja emotionaalaisia lähestymistapoja.	Taide yhteiskuntaa eteenpäin vievänä kielenä, ymmärryksenä ja toimintana.
Hyvän elämän tavoittelu ja tulevaisuusvastuu	Omalla toiminnalla voi vaikuttaa oman elämän ja maailman kehittymiseen toivottaviin suuntiin. Toimintaan ja valintoihin liittyy itseä, toisia ja ympäristöä koskevaa vastuuta.	Tulevaisuusvastuun edistäminen ajattelu- ja toimintamallina. Kestävyys. Globaali huomion piiri.

Tässä luvussa käsitellyt sisällöt nivoutuvat työpajassa toteutettuun aineistonhankintaan (ks. liite 1). Muotoilin transformatiivisen oppimista koskevan työpajan otsikot seuraavan kaltaiseksi syötteiksi: ”Minä”, ”Yhteiskunta & Muutos”,

”Kestävyys”, ja ”Taide”. Muut liitteessä 1 esitetyt sisällöt on tuotettu työpajassa kollektiivisesti. Työpaja sijoittui ennen tämän luvun löydösten auki kirjoitusta, mistä johtuen tuotetut työpajasisällöt ovat tukeneet edellä esiteltyjen aiheiden muotoutumista.

3 Postdraamallinen teatteri

Postdraamallisen teatterin voi jäsentää yhtenä näkökulmana nykyteatterin laajaan ja monin osin hankalasti hahmotettavaan kenttään. Tiedollisessa merkityksessä postdraamallisen teatterin erityinen anti on siinä, että se tarjoaa käsitteellisiä työkaluja nykyteatterin piiriin. (Numminen 2011, 15.) Opinnäytetyössä postdraamallista teatteria hahmotetaan orientaation, tekstin ja dramaturgian sekä yleisösuhteen kautta. Nämä näkökulmat on valittu siten, että ne toimisivat käytännöllistä ulottuvuutta sisältävinä skeemoina tulevaisuusteatterille.

Olkoonkin, että tulevaisuusteatterin taiteellisia lähtökohtia jäsennetään tässä erityisesti postdraamallisen teatterin näkökulmasta, ei valittu lähestymistapa poissulje muiden teatterin piiristä nousevien ajattelutapojen, estetiikkojen tai elementtien käyttöä. Postdraamallisen teatterin vahvuus voi nimenomaisesti olla sen kyky rakentaa teatteria niin perinteisiä kuin uusia suuntia yhdistellen. Valittua postdraamallista lähestymistapaa voi tältä osin pitää taiteellisesti laajentavana tutkimusintressinä, jonka tarkoituksena on tukea tulevaisuusteatterin kykyä tutkia yhteiskunnallisesti mielenkiintoisia asioita taiteellisesti moniulotteisella ja ajankohtaisella otteella.

3.1 Muutoksia orientaatioissa

Keskeinen ero postdraamallisen ja perinteisenä pidetyn esityksen välillä liittyy orientaatioissa todellisuuteen. Postdraamallinen esitys ei edusta jotain, joka sijoittuu sen itsensä ulkopuolelle, vaan esityksen katsotaan tuottavan itsessään ainutkertaista todellisuutta. Esitys on tällöin nähtävissä representaation sijaan presentatationa (Lehmann 2006, 109). Tämä konkretisoituu esimerkiksi esiintyjien ruumiillisuudessa sekä suhteessa näyttämömateriaaliin. Esityksessä läsnä olevat elementit synnyttävät uusia merkityksiä ja assosiaatioita, joita on pidettävissä hetkellisinä ja ainutkertaisina. ”Todellista ei silloin ole tapahtumien kulku tai maailman olosuhteet, joista se kertoo, vaan se luova tilanne, joka syntyy dokumentin, esiintyjän ja katsojan kohdatessa”. (Gröndahl 2017, 27–28.)

Samalla kun teatteri on toteuttanut siirtymää aristoteelisesta hahmotuksen tavasta postdraamalliseen todellisuuskäsitykseen, on länsimaisessa kulttuurissa tapahtunut siirtymä modernismista postmodernismiin. Koskenniemi havainnoi kirjassaan (2007, 14) postmodernismin luonteenomaisuuksia teatterin kontekstissa. Hänen mukaansa postmodernismi on ravistanut tarinankerrontaa monilotteisesti, mikä on näkynyt muun muassa siinä, että todellisuutta on alettu tarkastella hiljaisten, syrjittyjen ja näkymättömien ihmisryhmien näkökulmista. Postmodernissa ajattelussa voi hänen mukaansa katsoa tapahtuneen siirtymän erilaisista typologioista ja vastakkainasetteluista kohti monisyisempää ja -sävyisempää ajattelua. Samalla koko yhteiskunnallisen olemisemme voi nähdä performatiivisena toimintana. (Koskenniemi 2007, 14–15.)

3.2 Teksti ja dramaturgia

Postdraamallinen teatteri suhtautuu kriittisesti tekstivetoiseen tapaan tehdä teatteria. Sen sijaan, että teksti dominoisi prosessia, voidaan teksti ajatella yhtenä materiaalina muiden joukossa (Lehmann 2006, 17). Tekstin ei katsota enää automaattisesti edeltävän muuta työskentelyä, vaan eri osa-alueisiin suhtaudutaan tasa-arvoisesti, ja ne voivat kukin viedä esitystä eteenpäin omilla ehdoillaan (Gröndahl 2017, 27).

Nummisen mukaan (2011, 24) yksi tapa hahmottaa tekstin muuttunutta asemaa on lähestyä sitä katkosten kautta. Tällä hän tarkoittaa kielen itsestään selvän aseman rikkomista suhteessa todellisuuteen. Hän tunnistaa kolmen tason katkoksia:

- 1) Puhe ei välttämättä liity toimintaan tai johda toimintaan. Puhe voidaan nähdä toiminnasta erillisenä – sanoina, jotka ovat vain sanoja.
- 2) Puheen ja merkityksen välillä voi olla katkos. Puhe ei ole välttämättä ymmärrettävää tai järkevää. Merkityksiä voidaan luoda myös muilla tavoin kuin tekstin avulla, kuten mumisten tai erilaisia ääniä tuottaen.

3) Puhujan ja äänen välillä voi olla katkos – teksti ja ääni voivat irrottautua puhujasta.

Nummisen mukaan (2011, 35) teksti voi päätyä näyttämölle suoraan näyttelijän puheesta. Laajemmin ottaen voidaan hänen mukaansa puhua toiminnallisesta dramaturgiasta, jolla voidaan viitata esimerkiksi esiintyjän improvisoiden tuottamaan puheeseen tai näyttämöllä ohjaamiseen. Olennaista on hänen mukaansa tällöin myös se, että tekstin ja dramaturgian syntyminen ei ole sidottua kirjailijan, ohjaajan tai dramaturgin toimeen, vaan perinteiset ammatilliset rajat voivat eri tavoin sekoittua.

3.3 Yleisösuhte

Fensham (2012), jonka analyysi postdraamallisesta teatterista pohjautuu monin osin Lehmannin (2006) työhön, tuo artikkelissaan esille muutoksia, joiden voi katsoa tapahtuneen postdraamallisen teatterin synnyn myötä. Yleisösuhdetta koskien voidaan hänen mukaansa puhua uudeltaisesta osallisuuden muodosta, jossa yleisö on osa prosessia, tilannetta, merkitysten luomista ja -syntymistä. Tilallisesti postdraamallinen teatteri jäsentää henkilöiden positioita ja keskinäis-suhteita uudella tavalla, sillä näyttelijät ja yleisö jakavat saman tilan, olosuhteet sekä tapahtumat. Yleisö ja esiintyjä jakavat myös saman ajallisen orientaation ja käsityksen ajan kestosta. (Fensham 2012.)

Lehmannin (2006, 106–107) mukaan esitystilannetta voidaan postdraamallisen teatterin kohdalla kuvata sosiaalisena tilanteena (engl. "social situation"). Oikoonkin, että kaikki osallistujat (esiintyjät, yleisö, tekninen henkilöstö jne.) jakavat samat ulkoiset olosuhteet, on yksi sosiaaliseen tilanteeseen liitettävä luonteenpiirre se, että jokaisen osallistujan kokemus tilanteesta on erilainen. Yleisösuhteen osalta tätä voi kuvata siirtymänä esityksen ulkopuolella tapahtuvasta objektiivisesta seuraamisesta kohti aktiivista, subjektiivista läsnäoloa. Tähän siirtymään liittyy tietoisuuden vahvistumista, missä osallistuja ei tule tietoisemmaksi ainoastaan omasta läsnäolostaan, vaan myös muiden mukana olijoiden vastaavan kaltaisesta osallisuudesta. Ideaalisti voi katsoa, että postdraamalli-

nen teatteri luo edellytyksiä tiiviille kollektiiviselle yhdessä ololle, jossa eletään ja hengitetään yhdessä samaa hetkeä (Lehmann 2006, 17).

Postdraamallisuuteen linkitetään usein immersiiivisyys, mikä johtuu sekä immersiiivisiin että postdraamallisiin esityksiin liitettävästä, välittömäksi kuvattavasta yleisösuhteesta. Immersiivinen teatterin ja postdraamallisen teatterin yleisöorientaatiot voivat kuitenkin poiketa toisistaan. Eroa voisi karkeasti pyrkiä kuvaamaan siten, että immersiiivinen teos asettaa ihmisen pääsääntöisesti teoksen sisään (ks. esim. Punchdrunk 2021; Seppänen 2021; Jupp 2014), kun taas postdraamallista teatterissa yleisöllä voi olla perinteisempi asema esitystodellisuuden reunalla. Postdraamallisessa teatterissa yleisön ei silti ajatella olevan ulkona tai irrallaan draamallisesta todellisuudesta. Yleisö on osa tilannetta, merkitysten luomista ja -syntymistä, hän on kokija ja subjektiivisten tulkintojen tekijä.

3.4 Yhteenvetoa ajatuksellisten aihoiden muodossa

Seuraavassa tiivistetään luvun antia tulevaisuusteatterin taiteellisten lähtökohtien rakentamista varten. Tämä tapahtuu esittelemällä ajatuksellisia aihioita ja näkökulmia (ks. Taulukko 2). Aihiot nousevat tässä luvussa käsitellyistä sisällöistä. Samalla toteutetaan yhteiskunnallista reflektioita, miltä osin käsittelytapa pyrkii palvelemaan johtopäätöksissä esitettävää yhteiskunnallista hahmotusta. Tunnistetut ajatukselliset aihiot ovat: materiaalinen suhde, sirpaleisuus, keskenräisyys ja immersiiivisyys.

Tulevaisuusteatterin kontekstissa materiaalinen suhde ymmärretään tasa-arvoisena suhtautumisena esitystä koskeviin eri elementteihin. Periaatteessa mikä tahansa lähtökohta tai olosuhde (kokemukset, lavasteet, lähdeaineisto, osallistujat, teksti, tilassa oleva materiaali, äänet jne.) voidaan nähdä yhtä otollisena mahdollisuutena esityksen rakentamiselle ja toteuttamiselle. Minimalismi ja kiertäykseen perustuva materiaalisuhde voi korostua tulevaisuusteatterin esityksissä. Yhteiskunnallisessa mielessä suhtautuminen materiaaliin, kulutukseen ja hyvinvoinnin jakautumiseen nähdään tiedostavana ja kriittisenä ajattelumallina.

Esitystä ei tarvitse ajatella ehjänä kokonaisuutena, vaan se voi koostua erilaisista osista, toteutustavoista ja muodoista. Eri elementit voivat olla päällekkäisiä, ristikkäisiä, katkonaisia tai vaikka poissa olevia. Tulevaisuusteatterissa voidaan toteuttaa sirpaleista esitysmuotoa, joka luo mahdollisuuksia toisistaan vahvastikin poikkeaville tulkinnoille. Sirpaleisuus kuvastaa myös tietoyhteiskunnan todellisuutta. Maailma on täynnä impulsseja ja ärsykyksiä, totuuksia ja epätotuuksia, joita jokainen tulkitsee – ja joista rakentaa kokonaisuuksia ja omia totuuksia – tavallaan.

Esitystä ei kaikin osin tarvitse ajatella hiottuna kokonaisuutena. Postdraamallinen teatteri voi joskus näyttäytyä rosoisena ja hiomattomana. Tulevaisuusteatterin esityksissä on mahdollista improvisoida, mikä voi tukea presentaation syntymistä. Myös maailma on ja tulee aina olemaan keskeneräinen.

Immersiivisyyden voi laveasti ottaen ymmärtää yleisösuhteen tiivyytenä. Yleisö voidaan pyrkiä tuomaan toiminnallisesti tai aistillisia keinojen käyttäen esityksen sisään. Tulevaisuusteatterin kohdalla on olennaista, että kaikki mukanaolijat ajatellaan yhdenveroisina osallistujina ja tilanteen kokijoina. Osallisuus tai ulkopuolisuus ovat itsessään monimuotoisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka liittyvät muun muassa asioiden yhdessä ratkaisemiseen, oppimiseen ja oman elämän merkityksellisenä kokemiseen.

Tässä luvussa käsitellyt sisällöt nivoutuvat toisessa työpajassa toteutettuun aineistonhankintaan (ks. liite 2). Muotoilin postdraamallista teatteria koskevan työpajan otsikot etukäteen seuraavaksi syötteiksi: ”Teksti”, ”Dramaturgia”, ”Yleisösuhte”, ja ”Estetiikka”, ”Avoimuus”, ja ”Muutos”. Nämä otsikot poikkeavat tässä luvussa esitellyistä ajatuksellisista aiheista, sillä työpajat sijoituivat tutkimusprosessissa ennen aiheiden tunnistamista. Työpajoissa tuotetut sisällöt ovat täten tukeneet edellä toteutettua ajatuksellisten aiheiden jäsentämistä.

Taulukko 2. Kolmannessa luvussa käsiteltyjen sisältöjen pohjalta tunnistettuja aiheita.

Aihio / Näkökulma	Mahdollinen anti tulevaisuusteatterin taiteellisiin lähtökohtiin (sisältöjä lukuun 4)	Yhteiskunnallinen reflektio (sisältöjä erityisesti lukuun 5, myös lukuun 4)
Materiaalinen suhde	Kaikki materiaali nähdään samanarvoisina elementteinä esityksen rakentamisessa ja toteuttamisessa.	Yhteiskunnassa tapahtuva materiaalisuhteen rekonstruktio.
Sirpaleisuus	Esitys voi koostua erilaisista osista, toteutustavoista ja muodoista.	Maailma on täynnä impulsseja ja ärsykeitä, totuuksia ja epätotuuksia, joita jokainen tulkitsee – ja joista rakentaa kokonaisuuksia – tavallaan.
Keskeneräisyys	Rosoisuus ja improvisaatio edustavat mahdollisuutta tukea kerronnan autenttisuutta.	Keskeneräisyys on normaalia. Maailma on ja tulee aina olemaan keskeneräinen.
Immersiivisyys	Osallistujien saattaminen toiminnallisesti, aistillisesti tai tunteellisesti esityksen sisään. Kaikkien mukanaolijoiden ajattelu yhdenveroisina osallistujina.	Edistämällä osallisuutta vahvistetaan yhdessä olemisen kokemusta, elämän merkityksellisyyttä sekä oppimista.

4 Tulevaisuusteatterin taiteelliset lähtökohdat

Teksti, dramaturgia, yleisösuhte, estetiikka, maailmankuva ja kontekstisuhte toimivat osa-alueina tulevaisuusteatterin taiteellisille lähtökohdille. Osa-alueet ovat syntyneet tämän opinnäytetyön tutkimusprosessissa, miltä osin niitä voi pitää sekä teoreettisia lähtökohtia että käytännöllisiä tavoitteita yhdistelevinä ja ki-teyttävinä näkökulmina.

Kunkin osa-alueen alla esitetään aluksi muutaman lauseen mittainen kursivoitu lause, joka edustaa väitteenomaista muotoa kustakin taiteellisesta lähtökohdasta. Kuvaukset ovat kehittyneet vaiheittain tutkimusprosessin aikana ja ne pohjautuvat opinnäytteen yhteydessä kerättyyn aineistoon. Aineisto on jalostettu ensin alustaviksi ilmaisuiksi, minkä jälkeen ne on jaettu työryhmän kommentoitavaksi. Lähtökohtia on sittemmin muokattu sekä saatujen kommenttien että kirjallisen työn etenemisen mukanaan tuomien uusien ymmärrysten perusteella. Kursivoidun ilmaisun ohella taiteellisia lähtökohtia avataan kirjallisten pohdintojen muodossa, missä yhteydessä lähtökohtia konkretisoidaan esimerkein erityisesti työn murroksesta kertovan näytelmään peilaten. Työn murroksesta kertovan näytelmän synopsis ja kohtausluettelo on esitetty liitteessä 5.

Tunnistetut taiteelliset lähtökohdat toimivat tulevaisuusteatteriin toimintaa ohjaavina suuntaviivoina jatkossa. Tarkoitus ei ole, että ne loisivat toiminnalle tiiviit reunaehdot, vaan ne ovat ymmärrettävissä peilipintana tai suuntaa antavina periaatteina uusia esityksiä rakennettaessa. Käytännöllisesti ajateltuna taiteelliset lähtökohdat voivat toimia keskustelun pohjana, kun tulevaisuusteatterin kulloisessakin työryhmässä mietitään uuden tuotannon luonteenomaisuuksia, sisältöjä, toteutustapoja ja tavoitteita.

4.1 Teksti

Teksti ajatellaan yhtenä materiaalina muiden joukossa. Mikä tahansa esine, ääni, äänettömyys, liike, liikkumattomuus tai vaikka ennakoimaton

tapahtuma ajatellaan yhtä kiinnostavana mahdollisuutena esitykselle kuin teksti.

Tekstillä on perinteisesti ollut vahva asema teatterissa. Nykyteatterissa teksti voidaan ajatella yhtenä tapana jäsentää syntyvää kokonaisuutta. Voi samaan aikaan väittää, että mikä tahansa esitykseen tai sen valmistamiseen liittyvä elementti voi luoda yhtä lailla merkityksellisiä mahdollisuuksia esitykselle. Tekstin ajatellaan tässä rakentuvan ja nivoutuvan osaksi esityksen estetiikkaa ja kokemuksellisesta entiteettiä prosessin alusta saakka. Tämänkaltaisen ajattelumalli korostuu ryhmämuotoisessa toteuttamisen tavassa, jossa teksti ei tule valmiiksi annettuna, vaan se syntyy osana toiminnallista ja dialogista ymmärryksen muodostumista.

Työn murroksesta kertovan näytelmän kohdalla teksti on rakentunut monivaiheisesti. Prosessin aluksi keskustelimme työryhmässä erilaisista aiheeseen liittyvistä teemoista, tunnistimme kiinnostavia osakokonaisuuksia ja ideoimme kohtaauksia. Teimme samalla työnjaon kohtausten kirjoittamiseksi. Kun ensimmäiset kirjoitusluonnokset olivat valmiina, keskustelimme niiden sisällöistä sekä annoimme toisillemme palautetta tekstien edelleen kehittämiseksi. Tekstien ollessa vielä varsin keskeneräisiä järjestimme ensimmäiset kohtausharjoitukset, joissa toteutimme erilaisia kokeiluja kohtausten toteuttamiseksi. Tämän jälkeen tekstit ovat vähitellen tulleet viimeistellyksi prosessissa, joka on sisältänyt niin kohtausharjoittelua kuin keskustelua tekstien sisällöistä ja niiden paikasta kokonaisuudessa.

4.2 Dramaturgia

Luotetaan sirpaleisen kerronnan kykyyn luoda eri katsojia mahdollisimman henkilökohtaisella tasolla puhuttelevaa dramaturgiaa. Keskeneräisyydet ja erilaiset välitilat hahmotetaan osana kokonaisuutta. Luodaan edellytyksiä ainutkertaisille sattumille.

Postdraamallisuus näyttäytyy esityksissä monin tavoin. Esitykset voivat koostua erilaista osatarinoista, tyylilajeista ja tekniikoista. Työn murroksesta kertova

esitys sisältää useita toisistaan irrallisia kohtauksia, ajallinen ja tilallinen hahmotus on sirpaleinen, ja hahmojen tarinat ovat toisistaan osin riippumattomia. On selvää, että tämänkaltainen moniulotteisuus ja -tasoisuus voi olla haastava perinteiseen teatteriin tottuneelle katsojalle, mutta samaan aikaan se myös luo tilaa erilaisille maailmankatsomuksille ja tulkinnoille.

esityksen pohjana on etukäteen harjoiteltu rakenne, mutta toteutus pitää sisällään mahdollisuuden improvisaatioon. Työn murroksesta kertovan näytelmän alussa kysymme yleisöltä, millaisia näkemyksiä sillä on aiheeseen liittyen. Pyrimme ottamaan näitä näkemyksiä huomioon esityksen aikana sekä sanallisesti että toiminnallisesti. Esityksessä yhdistellään myös postdraamalliseen teatteriin liitettävää läpinäkyvyyttä ja keskeneräisyyttä. Tämä näyttäytyy näytelmään sisältyvissä siirtymissä, joissa yksi näyttelijä ottaa vuorollaan näkyvän teatteriohjaajan roolin ja vie esitystä eteenpäin harjoituksenomaisesti (kuva 1).



Kuva 1. Ohjaaja näyttämöllä tulevaisuusteatterin esityksessä.

Sirpaleista dramaturgiaa painottava lähestymistapa ei sulje pois aristoteelista kerrontaa. Tarinallisilla sisällöillä kyetään vahvistamaan esityksen luettavuutta ja tutkimaan kiinnostuksen kohteena olevaa asiaa perinteisen draaman kaaren kautta. Työn murroksesta kertovassa näytelmässä esiintyy hahmo, joka on

mukana useassa kohtauksessa. Hahmo etsii näytelmässä paikkaansa tulevaisuuden työelämässä luoden samalla henkilökohtaisen kehitystarinan esityksen sisään.

4.3 Yleisösuhde

Yleisö, esiintyjät ja kaikki samassa tilassa oleva ajatellaan olevan vuorovaikutuksissa keskenään ja muodostavan ainutkertaiset olosuhteet esitykselle. Pyrkimyksenä on luoda kohtaamisia ja tilanteita, jotka herättävät katsojissa ristiriitaisiakin tunteita. Esitys pyrkii haastamaan yleisöä ajattelemaan omia arvojaan, tekojaan ja suhdettaan aiheeseen. Yleisöä voidaan osallistaa turvallisuuden ja vapaaehtoisuuden pohjalta.

Esitys ajatellaan yhteisesti jaettuna, ainutkertaisena aikana ja tilana. Aiheen äärellä olemisen ja siitä uuden oppimisen halun katsotaan yhdistävän paikalla olijoita. Samalla esitykset pyrkivät luomaan pohjaa erilaisille tulkinnoille, jotka nivoutuvat osaksi kunkin katsojan ainutkertaista näkemys- ja kokemuspohjaa. Esitys voi sisältää provokatiivista otetta, mutta se ei lähtökohtaisesti pyri luomaan väitteitä siitä, millainen maailman pitäisi olla tai miten siinä pitäisi käyttäytyä. Sen sijaan esitys pyrkii tuomaan esille ja tutkimaan moninäkökulmaisesti erilaisia yhteiskunnassa valitsevia normeja, mielipiteitä ja arvoja.

Esityksiin voi sisältyä erilaisia osallistavia osuuksia. Osallistuminen ei ole velvoittavaa, vaan se tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalta.

4.4 Estetiikka

Estetiikka jäsennetään yleisölle syntyvinä henkilökohtaisina kokemuksina esityksestä. Esitykseen ja esitystapahtumaan liittyviä seikkoja, joihin voidaan vaikuttaa, on mahdollista ajatella seuraavien näkökulmien kautta: 1) maailman keskeneräisyys ja jatkuva muutos, 2) omien arvojen, asenteiden ja tekojen merkitys systeemissä, ja 3) posthumaanisuus ja empatia.

Estetiikka ymmärretään tässä esityksen synnyttämänä subjektiivisena katsojakokemuksena. Tämä kokemus syntyy niin yksittäisistä asioista kuin niiden synnyttämistä laajemmista kokonaisuuksista. Esityksen tekijöille estetiikka konkretisoituu kaikissa esitystä koskevissa valinnoissa. Näitä valintoja ohjaa kysymys siitä, millaista maailmankuvaa, arvoja tai väitteitä esityksen haluaa tai pyrkii välittämään. Tältä osin kohdataan myös kysymys esityksen tarkoituksesta ja motiiveista; pyrkiikö esitys esimerkiksi viihdyttämään ja saavuttamaan mahdollisimman laajan katsojakunnan, vai painottaako se valinnoissaan työryhmästä nousevia taiteellisia ambitiesiä.

Tulevaisuusteatterin esityksiä ohjaa ajatus maailman keskeneräisyydestä – ihmiset, asiat, tieto ja ympäristö muuttuvat jatkuvasti. Asioita tarkastellaan samalla systeemisessä perspektiivissä: yksittäisen ihmisen teot nähdään merkityksellisinä yhteiskunnallisten ja globaalien haasteiden ratkaisussa. Käsiteltäessä asioita moninäkökulmaisesti ja -tasoisesti on väljänä tarkoituksena antaa yleisölle uusia näkökulmia ja luoda alustaa uuden ymmärryksen ja keskustelun synnylle.

Posthumaanisuus ja empatia edustavat tulevaisuusteatterin sisällöllisiä kiinnostuksen kohteita. Posthumaanisuudessa ihminen nähdään samanarvoisena oliona muiden luontokappaleiden joukossa. Työn murroksesta kertovassa näytelmässä on mukana robotti, jonka kanssa ihminen elää luontevaa rinnakkaiseloa. Painotettaessa empatiaa tuodaan puolestaan esille tarvetta ajatella asioita toisten näkökulmista sekä luoda jaettavaa ymmärrystä erilaista asioista, motivaatioista, kokemuksista, tavoitteista ja tunteista.

4.5 Maailmankuva

Esityksen luomaa maailmasuhdetta voi kuvata ekososiaalisen sivistyskäsityksen kautta, jossa hyvää elämää tavoitellaan yhden maapallon rajoissa. Lähestymistapa korostaa omien tekojemme merkityksen ymmärtämistä systeemissä, joka koostuu erilaisista keskinäisriippuvuuksista ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten todellisuuskuvien välillä.

Tulevaisuusteatterin esitykset tarkastelevat ympäröivää maailmaa transformatiivisen oppimisen piiristä kehkeytyneiden näkemysten kautta. Esityksissä tuodaan esille elinympäristömme ainutkertaista ja rajallista luonnetta. Ihminen voi ja hänen tuleekin tavoitella itselleen hyvää elämää, mutta jokaiselle yksilölle kuuluu myös erilaisia vastuita. Vastuut koskevat itseämme, toisiamme, elinympäristöämme ja tulevaisuuksiamme.

Esitysten luomaa maailmankuvaa voi kuvailla systeemisenä ja pluralistisena. Maailman monimutkaistuessa ilmiöiden ja asioiden katsotaan kietoutuvan monitasoisesti ja -ulotteisesti toisiinsa. Tämä systeeminen luonne konkretisoituu lisääntyvänä tarpeena tehdä yhteistyötä erilaisten, muun muassa ammatillisten rajojen yli. Jos esityksellä olisi jonkinlainen väitteenomainen sanomansa, kuuluisi se tältä osin seuraavasti: Maailman kehittämisessä ja muutosten aikaansaamisessa tarvitaan osallistavaa, moniäänistä ja tasa-arvoista keskustelua. Tämän rakentavan keskustelun keskiössä on halu kuunnella ja ymmärtää toista.

Kuva 2 on tulevaisuusteatterin ensimmäisestä, kaupunkien tulevaisuuksia kuvaavasta näytelmästä. Siinä mieshenkilö esittää systeemiä ja systeemin sääntöjä, joiden puitteissa etualalla oleva yrittäjä luovii ja ansaitsee elantoaan.



Kuva 2. Systeemin säännöt ja yrittäjä tulevaisuusteatterin esityksessä.

4.6 Kontekstisuhde

Kontekstisuhde ymmärretään taiteellisen prosessin tavaksi katsoa maailmaa sekä tutkia ja jäsentää tulevaisuutta. Taustalla on ajatus taiteesta ajattelutapana, kielenä ja toimintana, joiden kautta yhteiskunnallisia asioita voidaan lähestyä humanisti, kriittisesti, harhaillenkin. Kontekstisuhdetta voi ajatella kysymyksenä, miten tehdä näkymättömästä näkyvää. Tekijöiden omakohtaiset kokemukset ja maailmankatsomukset toimivat yhtenä keskeisenä lähtökohtana aineiston hankinnalle, tulkinnalle ja esityksen toteutukselle.

Kontekstisuhde ymmärretään tavaksi käsitellä ja suhtautua kulloinkin kiinnostuksen kohteena toimivaan ilmiöön, asiaan tai aiheeseen. Suhtautumistavan keskiössä on taiteelliselle työskentelylle ominainen tapa havainnoida ja jäsentää maailmaa. Tulevaisuusteatterille tärkeitä linsejä ovat humanisuus, kriittisyys ja harhailu. Humanisuudella tarkoitetaan asioiden tarkastelua erityisesti moraalin ja empatian kautta. Kriittisyys-sanalla ei viitata vastustamiseen tai äänekkään vastavoiman luomiseen yhteiskunnassa vallitseville arvoille ja toimintatavoille, vaan siihen, että perusoletuksena pidettyjä asioita uskalletaan kyseenalaistaa ja käsitellä. Kriittisyys pitää sisällään myös erilaisten rakentavien, rinnakkaisten vaihtoehtojen esilletuomista. Harhailulla viitataan irti päästämiseen, etäisyydenottoon sekä tarpeeseen tarkastella asioita erilaisista perspektiiveistä.

Suhde tietoon ja tietämiseen muodostaa tärkeän kontekstisuhdetta jäsentävän osa-alueen. Työn murroksesta kertovaa esitystä valmistettaessa on tutustuttu lähdekirjallisuuteen, joka on sisältänyt sekä tieteellisiä että populaareja julkaisuja. Sen sijaan, että niiden sisältöjä olisi yritetty välittää sellaisenaan, tarkoitus on ollut pikemmin harhailla sisältöjen kanssa inspiroivassa merkityksessä. Esitystä työstettäessä tukeudutaan taiteellisen työskentelyn kykyyn löytää aiheisiin humaaneja ja arkipäiväisinä pidettäviä näkökulmia, jotka eivät sellaisenaan tule esille esimerkiksi erilaisissa tutkimuksissa tai tulevaisuusselonteoissa.

Tieto ja tietäminen on tarkoituksenmukaista ymmärtää laajasti. Erilaisista tiedon typologioista erityisesti kokemuksellinen ja ruumiillinen tieto luo resonoivaa

pohjaa taiteelliselle työskentelylle. Työn murrosta koskevan näytelmän kohdalla olemme keskustelleet paljon omista työelämää koskevista kokemuksistamme. Yhtäältä olemme ammentaneet tästä kokemuspohjasta sisältöjä esitykseen, mutta toisaalta myös tarkastelleet kirjallisuudesta nousseita asioita oman kokemuspohjamme läpi. Aihealue on tältä osin ollut otollinen, sillä työelämän ilmiöt koskettavat tavalla tai toisella meitä kaikkia.

Ruumiillisen tiedon voi puolestaan ymmärtää syvätasoisena lähestymistapana tietämiseen. Tämänkaltaista tiedostamatonta tietämistä voi tehdä näkyväksi esimerkiksi fyysisten harjoitteiden avulla. Rakentaessa tulevaisuusteatterin edellistä, elämästä tulevaisuuden kaupungissa kertovaa esitystä, muodostimme prosessin alussa improvisoituja ihmispatsaita. Patsaat toimivat fyysisinä tutkielmina erilaisiin aiheisiin ja loivat käytyjen keskustelun kautta reittejä uusiin tulkintoihin ja ymmärryksiin.

5 Taiteellisen työskentelyn yhteiskunnallisia ulottuvuuksia

Olen edellä yhdistellyt kahta lähestymistapaa, postdraamallista teatteria ja transformatiivista oppimista. Nämä näkökulmat olen valinnut kahdesta syystä. Toisaalta ne ovat luoneet jäsenystä ja sisällöllisiä viitekehystä tulevaisuusteatterin lähtökohtien tunnistamiseksi. Toisaalta olen tässä tutkielmassa pyrkinyt myös hahmottamaan postdraamallisen teatterin ja transformatiivisen oppimisen mahdollisuuksia yleisesti. Tässä luvussa hahmotetaan vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen: Millaista jäsenystä ja ymmärrystä postdraamallisuus ja transformatiivinen oppiminen voivat luoda yhteiskunnalliseen kehitykseen? Sen sijaan, että pyrkisin etsimään kysymykseen jonkinlaista eksplisiittistä vastausta, esitän tässä luvussa aiheeseen liittyviä, toteutetun opinnäytetyön myötä nousseita pohdintoja. Samalla kun pohdinnat toimivat työtä kokoavana ja sitä laajentavana reflektiona, pyrkivät ne luomaan ajattelun kehittymisen siemeniä myös eteenpäin.

5.1 Taiteen yhteiskunnallisuuksista

Ihmisellä on oikeus ja hänen tulee tavoitella hyvää elämää, mitä voisi kuvata vastuuna itsestä. Hyvän elämän tavoitteluun liittyy kuitenkin monenlaisia muita vastuita, jotka koskevat niin suhdetta toisiimme kuin elinympäristöömme. Voisi laajemmin ottaen puhua tarpeesta vastuullisen maailmasuhteen rakentamiselle. Siinä ihminen tunnistaa ja kokee erilaiset valintansa merkityksellisinä. Hän kykenee näkemään tekonsa yhteiskuntaan ja tulevaisuuteen ulottuvana toimintana. Taiteella on erityinen paikka tämän ihmisen jatkuvasti muuttuvan maailmasuhteen kokijana, hahmottajana ja välittäjänä.

Suhde tietoon ja tietämiseen muodostaa yhden taiteen yhteiskunnallista ulottuvuutta jäsentävän osa-alueen. Tiedollisesta näkökulmaa voi kuvata taiteellisen työskentelyn kykyä rakentaa humaaneja näkökulmia aiheisiin. Taiteen mahdollisuudet uusissa konteksteissa liittyvät esimerkiksi sen kykyyn käsitellä asioita

fiktiivisesti tai subjektiivisesti. Taide voi olla irti päästämistä, etäisyydenottoa sekä asioiden tarkastella asioita erilaisista näkökulmista. Se voi niin ikään olla tönäisy, kenties keskeytys, joka saa katsomaan maailmaa toisin. Olennaista on, että taideperustaisen työskentelyn avulla voidaan ylittää rationaalisen oppimisen taso, mitä kautta se voi luoda ja tuoda toisenlaista ymmärrystä, jäsenystä ja tietoa tiedollisiin prosesseihin. Maailmaa voidaan – ja sitä tulee – kehittää toisia täydentävin ajattelun ja tekemisen tavoin.

Taide ei ole etäistä, mystistä tai saavuttamatonta. Sen voi ajatella kielenä, jota kaikilla tulisi olla oikeus puhua – tai ainakin kuunnella – tai olla kuuntelematta. Taide voi olla ketä tahansa osallistavaa, missä jokaisen persoonallinen ote ja luovuus voi vapautua ja kehittyä. Taide on tapa tutkia ja jäsentää maailmaa sekä oppia siitä ja itsestä. Taiteen voi myös ajatella peilinä, jossa yhdistyy menynyt, nykyinen ja tuleva. Peiliin katsominen vaatii joskus rohkeutta, ja todellisuuden kohtaaminen voi olla tuskallista. Tunne on merkki siitä, että jotain olennaista kosketetaan tai käsitellään. Katsominen ja kohtaaminen on pohja tiedostamiselle, ja tiedostaminen toimii reittinä muutoksille.

5.2 Tutkimusprosessin tuottamia havaintoja

Osaltaan tutkielma on pyrkinyt kirkastamaan tulevaisuusteatterin taiteellisia luonteenomaisuuksia. Tavoitteen toteutumista tukee havaintoni siitä, että tulevaisuusteatterin työryhmässä käydyt keskustelut ovat syventyneet ja käytännön harjoittelu on tuntunut entistä motivoivammalta. Yhteiskunnallisten yhteyksien näkyväksi tekeminen on tuonut työskentelyyn uusia näkökulmia ja vahvistanut näytelmän valmistamisen prosessissa tapahtunutta oppimista. Tältä osin on todettavissa, että yhteiskunnallisten asioiden tietoisella peilaamisella on mahdollista vahvistaa taiteellisen prosessin moniulotteisuutta ja -tasoisuutta. Konkreettisesti tätä voi kuvata merkityksellisyytenä, joka työryhmään voi syntyä sinne luotavan yhteiskunnallisia ulottuvuuksia käsittelevän dialogin avulla. Opinnäytteen osana toteutetut työpajat antoivat mahdollisuuden toteuttaa tämänkaltaista pohdintaa kohdennetusti. Arkisesti voi kyse olla siitä, että yhteiskunnallisia ulottuvuuksia pyritään avaamaan koko työryhmää osallistavalle käsittelylle.

Osallistuminen vahvistaa omakohtaisuutta ja merkityksellisyyttä, mikä näkyy ja tuntuu myös taiteellisessa toteutuksessa.

Laajemmin ottaen opinnäytetyö on pyrkinyt luomaan esittävän taiteen kentälle taiteen ja yhteiskunnallisuuden keskinäisiä ulottuvuuksia hahmottavaa jäsenystä. Tässä mielessä toivon, että työ voisi vahvistaa alalla toimivien tekijöiden ajatuksia taiteellisen työn yhteiskunnallisesta merkityksellisyydestä sekä auttaa tunnistamaan taiteen tekemisen mahdollisuuksia uusissa konteksteissa. Erityisesti toivon, että työ voisi osaltaan tukea taiteeseen liittyvien työmahdollisuuksien syntyä yhteiskunnallisen kehittämisen piireissä. Esimerkiksi taideperustaiset työpajamenetelmät käsittävät erilaisia työmuotoja, joiden avulla voidaan vahvistaa osallisuutta, tehdä kokemusperäistä tietoa näkyväksi sekä muodostaa näkemyksiä toivottavista tulevaisuuksista ja hahmotella niitä kohti johdattavia polkuja. On samalla tosin hyvä tuoda esille myös se, että taiteelliset menetelmät perustuvat taiteelliseen ajatteluun. Taiteen soveltaminen erilaisissa konteksteissa edellyttää taiteen perusluonteenomaisuuksien ymmärrystä ja ammatillista osaamista.

Opinnäytetyön synnyttäneet pohdinnat ovat olleet itselleni monella tapaa merkityksellisiä. Käsitellessäni postdraamallista teatteria olen muun muassa ajautunut pohtimaan omia teatteria koskevia käsityksiäni ja esteettisiä valintojani. Ohjaajuudessa olen saanut itseni kiinni vielä varsin hapuilevasta materiaalisuhteesta sekä ei-jäsentyneestä tavasta yhdistellä presentaatiota ja representatiota. Transformatiivinen oppiminen on toiminut inspiroivana teoreettisena löytönä. Lähestymistavasta on tehnyt itselleni antoisan se, että se hahmottaa yksittäisen ihmisen ja systeemisen perspektiivin välisiä yhteyksiä. Transformatiivista oppimista voi pitää siltoja rakentavana lähestymistapana myös taiteellisen tekemisen ja tulevaisuuden tutkimuksen välillä.

Opinnäytetyön tekeminen ja teatteriin liittyvien yhteiskunnallisten asioiden pohdiskelu on ollut prosessi, joka on auttanut jäsentämään ja tiivistämään suhdetani taiteen tekemiseen. Voisin kuvailla tätä ajatteluun tullutta muutosta rakentavana kriittisyytenä, mitä voi pitää myös yhtenä tutkimusprosessin aikaansaamista ajatuksellisista löydöksistä. Koska kriittisyys luo kuvan jonkinlaisesta

negatiivisesta tai arvioivasta otteesta, rakentavuuteen viittaamalla haluan tuoda esille käsitteeseen liitettävää mahdollisuuksia luovaa merkityssisältöä. Määrittelen rakentavan kriittisyyden tässä tulevaisuustietoiseksi ja vastuulliseksi toiminnaksi, jossa omaa toimintaa kyetään tarkastelemaan eri tasoissa ja -laajuuksissa kehyksissä, heikkouksineen ja mahdollisuuksineen. Ajatuksena on, että kriittisyys ei muokkaisi maailmasuhdetta sulkevaan suuntaan vaan päinvastoin niin, että se toimisi reittinä moninäkökulmaiseen, tiedostavaan ja hyväksyvään ajatteluun.

Lähteet

Fensham, R. (2012). Postdramatic Spectatorship: Participate or Else. The IATC webjournal, December 2012 (7). <https://www.critical-stages.org/7/postdramatic-spectatorship-participate-or-else/>

Foster, R., Salonen, A. & Keto, S. (2019). Kestävyystietoinen elämänorientaatio pedagogisena päämääränä. Teoksessa Autio, T. Hakala, L. & Kujala, T. (toim.), Siirtymiä ja ajan merkkejä koulutuksessa – Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia. Tampere: Tampere University Press, 121–143.

Gröndahl, L. (2017). Dokumentaarinen teatteri 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa Gröndahl, L., Suutela, H. & Männistö, A. (toim.), Journalistisen dokumenttiteatterin mahdollisuus. Tampere: Viestintätieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.

Guillemin, M. & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity, and “Ethically Important Moments” in Research. *Qualitative Inquiry*, 10(2), 261–280.

Jupp, E. (2014). Are you ready for your close-up? The one-on-one is taking over theatreland. *EveningStandard*. Luettu 27.11.2021. <https://www.standard.co.uk/culture/theatre/are-you-ready-for-your-closeup-the-oneonone-is-taking-over-theatreland-9581249.html>

Koskenniemi, P. (2007). Osallistava teatteri Devising ja muita merkillisyyksiä. Helsinki: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Laininen, E. (2018). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. Teoksessa *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16–38.

Lehmann, H. (2006). *Postdramatic Theatre*. New York: Routledge.

Lehtonen, A., Salonen, A. O., & Cantell, H. (2019). Climate Change Education: A New Approach for a World of Wicked Problems. Teoksessa Cook, J. (toim.), *Sustainability, Human Well-Being and the Future of Education*, 339–374. Cham: Palgrave Macmillan.

Manninen, J., & Nokelainen, R. (2021). Ekososiaalinen sivistys haastaa vapaan sivistystyön. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 140–147.

Mezirow, J. (1978). Perspective transformation. *Adult Education*, vol.28, no.2, 100–110.

Numminen, K. (2011). Nykyteatteri on kiistanalainen käsite. Teoksessa Ruuskanen, A. (toim.), *Nykyteatterikirja 2000-luvun alun uusi skene*. Helsinki: Like.

Punchdrunk (2021). Punchdrunk the pioneering immersive theatre company. Luettu 27.11.2021. <https://www.punchdrunkenrichment.org.uk/about-us/>

Raskin, P. (2008) World lines: a framework for exploring global pathways, *Ecological Economics*, vol.65, 461–470.

Seppänen, A. (2021). ”Onhan se päätöntä ja hullua” – Turun keskustaan on työstetty kolmen vuoden ajan yli sadan taiteilijan massiivista esitystä, ja nyt se on nähtävillä vain kahden viikon ajan. *Helsingin sanomat* 13.8.2021. Luettu 27.11.2021. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008186326.html>

Salonen, A., & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1), 4–15.

Siirilä, J., Laininen, E., Tikkanen, J., Salonen, A. & Pantsar, T. (2018). Transformatiivinen oppiminen antroposeenin ajassa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20(5), 39–56.

Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: Sketching the conceptual ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 5(11), 17–33.

Suomen Akatemia (2021). Ketterä kaupunki: kansalaisen sujuva arki ja elämisen kokeileva moninaisuus (DAC). Luettu 22.12.2021. <https://www.aka.fi/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuossa/ohjelmat-ja-hankkeet/paattyneet-ohjelmat/urban/dac/>

Taylor, E. (2008). Transformative Learning Theory. *New Directions for Adult and Continuing Education*, Wiley Periodicals, no. 119, 5–15.

TENK (2019). The ethical principles of research with human participants and ethical review in the human sciences in Finland. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan TENK julkaisu* 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Wayman, S. (2009). Futures Thinking. Teoksessa Stibbe, A. (toim.), *The Handbook of Sustainability Literacy*, Dartington: Green Books, 94–98.

Työpajapohja ja työpajassa tuotettu aineisto (1. työpaja)

	Minä	Yhteiskunta & Muutos	Kestävyys	Taide	
Transformatiivinen oppiminen	Mielikuvitus	Oppiminen	Sillanrakennus	Laatu Luonto Rumuus ja kauneus	
	Valinta	Suhde toisiin, toisten arvostaminen	Vallankumous	Kysymisen tärkeys De-generoituminen	
	Hyväksyminen, että tekee keskivertoa & asioita jää tekemättä	Suodatin	Todellisuus	Ruoka Luonnon monimuotoisuus, eläimet	Tekemisenä Vapaus
	Kokemus	Empatia	Kokonaan uudet ammatit & työtehtävät	Liikkuminen	Kielletty Symbolit
	Paras asiantuntija minun elämästä	Identiteetti	Syrjäytyminen	Jatkuvuus Luontosuhde	Heittäytyminen Synteesi Luomassa (jaettua) ymmärrystä
	Henkilö-kohtaisuus, sisäisyys	intohimo, uppoutuminen	Ulkoinen	Jatkuvuus Terveys	Uusi kapina Prosessin ymmärtäminen
	Virheet	Arki	Yksilöiden itseluottamus & rohkeus	Luopuminen	Provokaatio Oppositio
	Yrittäjyys	Markkinointi	Yhteiskunnan rakenteet	Tavaroiden huolto ja korjaaminen	Ryhmä
	Itseni toteuttaminen	Uskallus kyseenalaistaa (itseäni)	Yhteistyökkyvät	Yksinkertaistaminen	väite Minority report
	Työ vs. vapaa-aika ja perhe	Turhautuminen, kun asiat etenee hitaasti	Yhteiskunnallinen roolitus	Tarpeeksi väljyyttä, että voi valita	Tietämisenä Kieli
	Elämä ja elanto	Minä ja muut	Vaatimus	Usko ja toivo hyvästä ja paremmasta	Näkömätön Kehon tieto, liike
	Opittu	Monella tontilla	Kyky vaihtaa roolia	Teknologian rooli	Keskustelu Kokemuksellisuus
	Merkityksellinen elämä ja työ	Lapsuus	Monikielisyys	Johtajien uusi rooli	Kommunikaatioväilyä Elämyksellisyys
	Oman ajan organisointi		Fantasia Etätö	Metsä	Realiteetit
					Teknologian ratkaisut Noitus
				Visuaalisuus	

Työpajapohja ja työpajassa tuotettu aineisto (2. työpaja)

	Teksti	Dramaturgia	Yleisösuhte	Estetiikka	Avoimuus	Muutos
Post-draamallinen teatteri	Metateksti Yhtenä materiaalina	Teknisyys - Pakotettu Katse	Taiteilijat tekee työskentelyä toisilleen	tuurinen? kuvainnollinen	Työryhmän rooleille	Ilmiö Yhteiskunta
	Kuva, ääni, tila, kehot, materia yms. tekstinä	Ei välttämättä päähenkilöä	Osallistava Esitys voi piilotella (esim. performanssi)	Kompleksinen suhde rahaan, markkinoihin	Suhde todellisuuteen; taiteilija valitsee (ei jäljittele) Mutta ei perinteelle	Taiteen vastuullisuus Traditio
	Mikä tahansa teksti voi toimia näyttämöllä	Teoksesta nouseva	Näyttelijä esittää itseään	Kokemus Tulkinnat		Taiteen rooli yhteiskunnassa
	Näyttelijä voi puhua tekstiä ajattelematta sitä	Fragmentaarinen	Ei tarvitse yleisöä	Mielipideilmapiiri	Kokemuksille	
	Symbolit	Tutkiminen	Immersiivinen	Adjektiivi	Mille? Ideoille	Kapina Kielletty
	Kysymykset materiaalina	Henkilökohtaisuus	Provosoiva, ärsyttävä	Tasa-arvo	ihmisille Toisille	Ihanteena refleктоiva vaikuttava ihminen
	Ei tarvitse kunnioittaa Merkitys	Ei saa Rythmi?	Kohderyhmä	Rajojen testaus, kokeilu	Aikatauluille	Uskomukset / Sopimukset
	Ohjaaja kieli	Suhde aikaan Teoksesta nouseva	Ei tarvitse ymmärtää	Mikä on tunteen paikka? Eläimet inhimillisinä, myös esim. koneet	Prosessille	Anarkismi
	Kävely paloitteluna pieniin osiin ym. Tosi tekniset	Tapahtumattomuus	Taideammattilaisuus = mitä?	Visuaalisuus	Tuotantopaineista	Uskomukset
	Ihminen yhtenä oliona	Syklinen, ei ajassa etenevä	Tasa-arvo yleisön ja esittäjien välillä, mutta toteutuuko?	Viihteen halveksunta?	Asioille Tietoisuus	Epävarmuuden, keskeneräisyyden sietäminen
	Elementtien keskinäiset suhteet / merkitykset		Rumuus	Mikä tahansa voi olla taidetta	Moraali	
	Sattumanvaraisuus		Riittävästi materiaalia luettavuudelle	Prosessille Prosessin tuloksille	Nykyteatterin omia agendoja	

Suostumus tieteelliseen tutkimukseen

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen: Tulevaisuusteatterin taiteellisia lähtökohtia. Tällä sopimuksella suostun siihen, että 5-6.3.2021 järjestetyissä työpajassa tuottamiani sisältöjä käytetään Jouko Myllyojan toteuttamassa

- 1) opinnäytetyössä Turun ammattikorkeakouluun. Opinnäytetyön työotsikko on "Tulevaisuusteatterin taiteellisia lähtökohtia".
- 2) artikkelissa, joka pohjautuu opinnäytetyöhön.

Suostun myös siihen, että henkilöllisyyteni voidaan julkaista opinnäytetyön ja artikkelin yhteydessä. Minulle annetaan mahdollisuus lukea missä yhteydessä ja millä tavalla henkilöllisyyteen liittyviä tietoja käytetään. Minulla on koska tahansa mahdollisuus kieltäytyä henkilöllisyyteeni liittyvien tietojen käytöstä.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Jouko Myllyoja.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

- Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.
- Voin myös milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti. Tallenteet hävitetään opinnäytetyön ja artikkelin valmistumisen jälkeen asiaan kuuluvalla tavalla.

Erittelyt:

- Tämä sopimus koskee työpajassa tuotettua kirjallista aineistoa sekä työpajassa käytyjä keskusteluja, jotka nauhoitetaan. Mikäli aineiston käytölle ilmenee muita tutkimuksellisia tarpeita, tullaan niistä sopimaan erikseen.
- Työpajan saa nauhoittaa ja siellä voi ottaa valokuvia ja videoita. Valokuvien ja videoiden mahdollisesta käytöstä tullaan sopimaan tapauskohtaisesti erikseen.
- Minulla annetaan mahdollisuus kommentoida tuotetun aineiston käyttöä ennen tutkimustulosten julkaisua.

Nimi ja nimenselvennys

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu (pvm.)

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

Tutkimusta koskeva tiedote

Hankkeessa tunnustetaan taiteellisia lähtökohtia työn murroksesta kertovalle näytelmälle, joka valmistuu kesällä 2021. Taiteellisia lähtökohtia hahmotetaan erilaisista tulokulmista. Taiteelliset lähtökohdat voivat olla muun muassa esteettisiä, yleisösuhteeseen- tai sisältöjen jäsentämiseen liittyviä rakennelmia. Ensimmäisenä kirjallisen lähtökohtana tutustutaan kirjallisuuteen, joka käsittelee nykyteatterin dramaturgiaa, -toteutusmuotoja sekä nykydramaturgiaan liitettävää postdraamallista ajattelua. Transformatiivinen oppiminen luo tutkimukselle laajemman, teoreettisen viitekehyksen. Kirjallisen osuuteen liittyen valmistellaan kaksi työpajaa (5-6.3.2021), joissa taiteellisia lähtökohtia työstetään kollektiivisesti hankkeeseen osallistuvan työryhmän kesken. Kirjallisen ja empiirisen aineiston pohjalta hanke esittää tuloksenaan mallinnusta, jossa hahmotetaan erilaisten lähtökohtien ja elementtien keskinäissuhteita ja antaa näytelmän tuottamisprosessiin.

Kehittämishankeeni asemoituu näytelmän valmistamisen kokonaisprosessissa taiteellisten lähtökohtien hahmottamiseen ja kirkastamiseen. Tutkimuskysymysten muodossa työn tavoitteet voi tiivistää seuraavasti:

- Miten nykyteatterin ominaispiirteet (postdraamallisuus), elementit ja orientaatiot voivat näyttäytyä Tulevaisuusteatterin taiteellisen tekemisen pohjana?
- Missä muodoissa transformatiiviseen oppimiseen liitettävät sisällöt voivat tukea näytelmän taiteellista prosessia?
- Millaisia taiteellisia kysymyksiä, haasteita ja mahdollisuuksia kontekstuaalisuus tuo mukanaan?

Hanke raportoidaan Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiaan tehtävänä opinnäytetyönä (YAMK). Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua loppukesästä 2021. Hankkeen löydösten pohjalta kirjoitetaan myös tieteellinen artikkeli. Artikkelin tarkoitus julkaista vuonna 2022.

Synopsis ja kohtausluettelo

Työn murroksesta kertovassa näytelmässä on viisi kohtausta sekä erilaisia välitiloja. Kohtauksissa työelämää lähestytään erilaisia tulokulmia ja teemoja painottaen. Välitiloissa esiintyy kerronnallista kudosta näytelmään luova hahmo ”Mielonen”. Esityksen dramaturgiaa voi kuvata sirpaleiseksi. Tarkoitus on tältä osin luoda pohjaa erilaisille tulkinnoille sekä välittää kuvaa tulevaisuuden työelämästä. Esityksessä on runoja ja ääniä, joilla viestitään asioista eri tavoin. Ihmisen asemaa suhteessa ympäristöönsä tutkitaan muun muassa teknologiasuhteen kautta. Esitys kesto on noin 35 minuuttia.

Näytelmän osiot

1. Välitila: Mielonen nukkuu. Hänet käydään herättämässä ja kysymässä mitä hän tekee. Vastaus on: ”Töitä”
2. Kohtaus: Ensitreffit työvoimautustoimistossa. Luodaan kuvaa tulevaisuuden työvoimatoimistosta, jossa palvellaan ylimenevällä innolla.
3. Välitila: Mielonen kotona. Lukee työstä kertovia runoja ja nukuttaa vauvaa.
4. Kohtaus: Johtajaton toimisto. Johtajat ovat kadonneet maailmasta ja työntekijät organisoivat kaiken itse.
5. Välitila: Mielonen etsii uutta työminäänsä.
6. Kohtaus. Tekoäly tietää kaiken. Tekoäly nostetaan alttarille, mutta ei korvaa inhimillistä vuorovaikutusta.
7. Välitila: Mielonen etsii uutta työminäänsä.
8. Kohtaus: Mummo 4Y2. Erään mummon paikka työelämässä kapitalistin hampaissa.
9. Välitila: Mielonen tietää mikä hänestä tulee isona.
10. Kohtaus: Mummo ja robotti. Inhimillinen robotti ja dementoitunut vanhus kohtaavat.
11. Välitila: Mielonen pudotettuna metsässä